

MEMORATLARA GÖRE KARACA AHMET SULTAN

Hüseyin Özcan¹- C. Sezen Gönenç²

Sözlü kültür ürünleri içerisinde yer alan memorat kavramı, edebiyatımızda yeni sayılabilecek türlerden birisidir. Memorat, genel anlamda şöyle tanımlanmaktadır: “Tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye.” (Kvideland, 1991: 19; Çobanoğlu, 2003: 21’den) Özkul Çobanoğlu, bu tanımdan sonra şu açıklamayı yapar: “Bu tanımlamada yer alan ‘tabiatüstü’ ile kastedilen öncelikle ‘öteki dünya’ ve farklı bir boyutta olmanın yanı sıra ‘insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan’ varlıklarla ‘görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya ve bunlardan başka bir yolla’ kurulan bir iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların, yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır.” (Çobanoğlu, 2003: 21) Fuzuli Bayat, gerçek hayata dikkat çekip bu tanımdan farklı olarak mitolojiye vurgu yapmaktadır. “Memoratlar (Memorate), gerçekliğine inanılan hayat hikâyeleri olup iyi ve kötü varlıklar hakkında anlatılmakta olan mitolojik söylentiler, yaşanmış tecrübelerin veya yaşadığına inanılan olağanüstü olayların anlatılarına denilir.” (Bayat, 2012: 258)

Memoratlara gerçek hayat hikâyeleri de denilmektedir. “Bu gerçek hikâyeler, geçmiş hatırlatan nesnelere ve günümüzün olayları, kulaktan dolma bilgileri, söylentileri, dedikoduları ve kişisel deneyimlerinden doğarlar. İçerikleri incelendiğinde, gerçek hikâyelerin neden geleneksel anlatışın rolünü üstlendiği kolaylıkla görülebilir.” (Degh, 2003: 125) “Memoratlar da ‘olağanüstü küçük kişisel’ hikâyelerden oluşacaktır.” (Boyras, 2008: 113) Memoratların oluşum süreçleri efsanelerle ilişkisi bağlamı folklorcular arasında tartışılmaktadır. (Harris, 2008: 26)

1 Prof. Dr., Fatih Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi
2 PhD, International Burch University Faculty of Education Department of Oriental Philology

Memoratlara farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Gürol Pehlivan, ‘inanç anısı’ ismini tercih edip memoraatların beş altı kişiye uzanmış bir metin olduğunu ifade eder. “İnanç anısı, veli öldükten sonra, yaşayan canlıların hayatına girmesi- müdahale etmesi vs. ile ilgili, bizzat anlatanın başından geçmiş ya da bir biçimde anlatıcı tarafından tecrübeyi bizzat yaşayanın adı verilebildiği sürece, naklediş zincirinin beş altı kişiye kadar uzanabildiği bir metindir.” (Pehlivan, 2009: 91)

Memoralar, toplumun kültürel hayatı hakkında bilgi veren deneyimlerdir; bir nevi toplumun ortak bilinçaltını yansıtmaktadır. “ ‘Toplumsal bilinçaltı’ (kolektif şuuraltı) kavramını kullanırken Jung’un aklında ‘kişisel bilinçaltı olgusunda yatan daha derin bir katman bulunmaktaydı. Jung’un, içeriğine ilk örnek’ (archetype) adını verdiği toplumsal bilinçaltı, ona göre toplumu oluşturan herkes tarafından paylaşılmaktadır. Fakat ilk örnekler kendi başlarına içeriği değil de biçimi tanımlamaktadır.” (Çobanoğlu, 2005: 161)

Halkın ortak dünya görüşünü yansıtmaya açısından da memoraatlar, büyük bir önem arz etmektedir. Bu durum da bize; memoraatları derlemenin, büyük gereklilik olduğunu göstermektedir. “Her ne kadar bugüne kadar ihmal edilmiş olsa da, henüz geç kalınmış sayılmaz, inanç ve inanimızın (telakkilerimizin) özünü oluşturan iyeler ve demonik varlıklarla ilgili gerçek anlatıları (memoraatları) bir an önce derlemek lazımdır.” (Bayat, 2012: 261)

Memoraatların incelenmesi ve derlenmesi, memoraatı yaşayan kişilerin nasıl bir ortamda olduklarını ve bunun nasıl yansıtıldığını analiz edebilmemiz açısından da önem taşımaktadır. Sözlü kültür ortamında meydana gelen memoraatların yazıya geçirilmesiyle, sözlü kültürün gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmış olacaktır.

Memoraatların kişisel ve toplumsal hayatı etkileyen önemli işlevleri bulunmaktadır. İnsanların yanlış şeyler yapmasını önlemesi, uyarılması, psikolojik yönden rahatlaması, doğru yola yönlendirilmesi, sosyal hayatı düzenlemesi gibi önemli fonksiyonları bulunmaktadır. “Memoraatlar var olan sosyal yapıyı onu oluşturan sosyal değerlerin altını çizip pekiştirerek kuvvetlendirir ve doğrular.” (Çobanoğlu, 2003: 64) Memoraatlar, aynı zamanda kolektif değerleri gelecek kuşaklara aktarılmasını da sağlamaktadır. “Memoraatları dinleyen ve onları çeşitli vesileler ile birbirine anlatıp dinleyenler ve onlar hakkında oluşan tartışma ve yorumlarla halk, söz konusu edilen bireysel olağanüstü tecrübelerden hareketle kolektif inançları kuşaklar arasında aktarır ve onlara dair olan inancını tekrarlayıp daha da kuvvetlendirir.” (Çobanoğlu, 2003: 64)

Memoraatlar, bir velinin etrafında da şekillenmektedir ve böylelikle veli kültü ortaya çıkmaktadır. “Veli kültürünü kısaca, fevkalade kuvvet ve kudretlerle mücehhez olup Tanrı’ya yakın kabul edilen bir şahsiyetin herhangi bir konuda -sağ veya ölü iken- yardımının dokunacağına inanılması ve bu temin için ritüel yollara başvurulmasıdır şeklinde tarif edebiliriz. Bu anlayış, velinin takdis olunmasıyla sonuçlanmaktadır.” (Ocak, 2010: 6) Memoraatların, veli kültürünün halkın muhayyilesinde yaşatmaları ve gelecek nesillere aktarmaları bakımından önemli bir görev üstlendikleri görülmektedir. “İnanç anıları ve efsaneler evliya kültürünün yaşayıp yayılması için çok önemlidir. Bu anlatılar sayesinde mahalli bir veli tipinin şöhreti artar ve kült alanı genişler. Dileklerin gerçekleşmesine ilişkin olanlar, şifa verme özelliğine vurgu yapanlar, sıkıntılı anlarda yardıma koştuğuna dair anlatılar, en etkili olanlarıdır.” (Pehlivan, 2012: 185)

Hakkında memoraatların anlatıldığı velilerden birisi de Karaca Ahmet Sultan'dır. Karaca Ahmet Sultan'ın Orhan Gazi döneminde yaşadığı ve Hacı Bektaş Veli ile karşılaştıkları dile getirilmektedir. Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde de aynı bilgileri görmekteyiz. (Dağlı ve Kahraman 2005: 45) "Orhan Gazi döneminde Bizanslılarla yapılan Palekanon Savaşı'ndan sonra Üsküdar'a gelerek, bugün kendi adıyla anılan türbe ve mezarlığın bulunduğu bölgeye yerleşen Karaca Ahmet burada kurduğu tekkede çok sayıda mürit yetiştirmiş, tekkesi Osmanlı Bizans sınırında bir tampon bölge görevini üstlenmiştir." (Şahin 2001: 374) Asıl türbesinin nerede olduğu kesinlik kazanmamıştır. Afyonkarahisar, Ankara, Aydın, Bursa, Bolu, Denizli, Isparta, İstanbul, Kütahya, Makedonya, Manisa, Sakarya, Uşak gibi birçok yerde Karaca Ahmet Sultan adına kurulmuş makam ve türbe bulunmaktadır.

Çalışmamızda; bir halk evliyası olan Karaca Ahmet hakkında gelişen memoraatların, onu ziyaret eden kişilerin gözünde nasıl oluştuğu, onların muhayyilesinde nasıl canlandığı ve günümüzde ne şekilde yaşatıldığı gösterilecektir. Memoraatlar; İstanbul-Üsküdar Karaca Ahmet Sultan Dergâhında, Karaca Ahmet Sultan'ı ziyarete gelenlerle, alan çalışması yapılarak mülakat yöntemiyle, sözlü kültür ortamında derlenmiştir. Derlenen memoraatların tam metinleri, arşivimizde mevcuttur. Çalışmamızda, memoraat metinleri özetlenmiş haliyle yer alacaktır.

Memoraatlar, Özkul Çobanoğlu tarafından "Memoraatlarda İletişim Kurulan Tabiatüstü Güçlerin Tasnifi", "Türk Sosyo-Kültürel Yapısı İçinde Sosyal Olarak Kabul Edilmiş Tabiatüstü Tecrübelerin İletişim Biçimlerinin Tasnif Denemesi" başlıkları altında on iki ana grupta toplanmıştır. (Çobanoğlu, 2003: 73-82) Bu tasnifte beşinci sırada yer alan "Yatırlar, Evliyalar ve Şehitlerle Kurulan İletişim Biçimleri ve Yaşandığına İnanılan Olaylar." çalışmamızın temelini oluşturmaktadır.

a. Karaca Ahmet'in Fiziki Yapısıyla İlgili Memoraatlar

Karaca Ahmet, kaynak kişilerden yatığımız derlemelerde, onların rüyalarında şu fiziki yönleriyle görülmüştür: Karaca Ahmet'i top sakallı (K1, K2, K3), hafif sakallı (K4, K5, K6), ak sakallı (K7, K8, K9, K10, 11, K12) olarak ifade ederler. Kaynak kişilerden biri, diğer kaynak kişilerinin aksine rüyasında Karaca Ahmet'i sakalsız gördüğünü belirtir. (K13)

Üsküdar Karaca Ahmet Sultan Dergâhında, Karaca Ahmet Sultan'ın temsili bir resmi bulunmaktadır. Kaynak kişilerimizin bazıları, aynen resimdeki gibiydi, ifadesini kullanmaktadırlar. (K11, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K23, K24, K25, K26, K27, K28) Bazıları; Karaca Ahmet'i resimdeki halinin tamamen beyaz renkli (K8), kaşlarının, kirpiklerinin, gözlerinin simsiyah olduğunu ve resmindekinin genç halini, genç biri olarak (K29, K30), birisi de çok yaşlanmış olduğunu ifade eder. (K12)

Kaynak kişilerden bazıları da uyku ile uyanıklık arasında Karaca Ahmet'i gördüklerini söylemektedir. "Memoraatlarda anlatılan olağanüstü tecrübe sıklıkla karanlıkta ve çoğunlukla psikolojik olarak patlama noktasına gelmiş bunalım, stres ve uyku ile uyanıklık arası bir halde oluşmaktadır." (Kvideland, 1991: 19; Çobanoğlu, 2003: 34'ten) "Türk sosyokültürel bağlamında da bu kalıplaşmayla pek çok unsur örtüşmektedir. Söz konusu örtüşmelerin başında 'uyku ile uyanıklık arası olmak' deyimini ifade edilen ve Türk kültüründe özellikle bu hali ifade etmek için kullanılan terimle söyleyecek olursak 'ya-

kaza hali'nde olmak" tır. (Çobanoğlu, 2003: 34) Kaynak kişilerden olan, Üsküdar Karaca Ahmet Sultan Dergâhının post dedesi, her gece yakaza halindeyken Karaca Ahmet'in geyik, semah ekibi gibi ya da kendisi olarak farklı şekillerde dergâhtaki odasına geldiğini ifade eder ve iri yarı olduğunu belirtir. (K31) Kaynak kişilerin bazıları, rüyalarında Karaca Ahmet'in; babayiğit, iri yarı olduğunu söylemektedir. (K4, K5, K10, K18, K26, K27, K29, K32, K33, K34)

Yakaza halinde olan bir kaynak kişi, Karaca Ahmet'i bir seksen boyunda gördüğünü anlatmaktadır. (K35) Kaynak kişilerden bazıları rüyalarında, Karaca Ahmet'i bir seksen boyunda (K3) uzun boylu (K13, K36, K37, K38, K39) kırk yaşlarında, yakışıklı, heybetli bir adam olarak (K40) bir yetmiş boylarında ve elli, elli beş, altmış yaşlarında (K27, K32), orta boylu olduğunu (K2) belirtir.

Kaynak kişilerden biri, türbeye geldiğinde Karaca Ahmet'e, "Gözünü seveyim, seni görmek istiyorum, yüzümü sürmek istiyorum." der. Sonrasında türbede niyaz olurken aynı kıyafetlerle iki kişiyi karşısında görür. Bu kişiler; iri yarı, babayiğit, esmerdir. Kaynak kişi, bu kişilerin ellerini öpmek ister; ama bu kişilerden çekinir. Daha sonra da bu kişiler, rüyasına gelir ve "İkimiz de dün Karaca Ahmet'teydik. Senin imanın pekse elimizi neden öpmedin? Beni görmek istemiştin ya." der. Bu rüyadan bir sene sonra türbeye geldiğinde bu sefer aynı fiziki özelliklerle sadece bir kişi karşısına çıkar ve ona dua eder. (K18) Memoratta, Karaca Ahmet ile kurulan iletişim yolları; birincisinde gerçekte, (yakaza) ikincisinde de rüyada olmak üzere iki farklı şekilde görülmektedir. Kaynak kişilerin bazıları, rüyalarında Karaca Ahmet'i, esmer biri (K5, K26, K33, K11), ne çok esmer ne de çok beyaz (K29) buğday tenli olduğunu dile getirir. (K10) Kaynak kişilerden bazıları, rüyasında Karaca Ahmet'i, bembeyaz (K8, K11) ve birisi de robot gibi bembeyaz (K41) olarak görür. Başka bir kaynak kişi, rüyasında Karaca Ahmet'i, kendisinin tanıdığı bir Alevi Dedesi olan İbrahim Dede silüetinde görür. (K42)

Karaca Ahmet, rüyalarda genellikle sakallı biri olarak ifade edilmektedir. Dergâhta bulunan temsili resmine benzer olduğunu söyleyenler çoğunluktadır. Karaca Ahmet, daha çok iri yapılı, babayiğit, uzun boylu ve elli-altmış yaşlarında, esmer biri olarak görülmektedir. Kaynak kişilerden bir tanesi, onu Alevi Dedesi olarak görmektedir. Karaca Ahmet'i, yakaza halinde görenler, rüyalarda görenlerle genellikle benzer ifadeler kullanmaktadırlar. Sadece bir kaynak kişi, yakaza durumundayken onu, farklı şekillerde gördüğünü belirtmektedir.

b. Kıyafetiyle ilgili Memoratlar

Kaynak kişilerden bazıları, rüyalarında Karaca Ahmet'i başı sarıklı (K4, K6, K10, K14, K22, K28, K43, K44), sarıgın siyah (K40), türbenin başındakine benzer, bezle sarılı bir kavuğun olduğunu (K3) söyler. Rüyalarda Karaca Ahmet Sultan'ın kıyafetini, resimdeki gibi gördüm, söylemi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. (K14, K15, K24, K25) Kaynak kişilerin bir kısmı, Karaca Ahmet'in üzerinde uzun, gri bir pardösü içinde olduğunu (K12), gri hırka gibi bir palto giydiğini (K21), siyah ve gri cübbeli olduğunu (K40, K4), belirtir. Bazıları da cübbeli olduğunu vurgulayarak renk belirtmemektedir. (K6, K37, K38)

Yakaza şeklinde iletişim kurduğunu söyleyen bir kaynak kişiye, Karaca Ahmet, siyah pelerin (K35), birisine, siyah kaşe bir palto (K31) giyinmiş halde görünür. Kaynak

kişilerden bazıları, rüyalarında Karaca Ahmet'in elbisesinin siyah (K2, K3, K33, K44), yeşil (K24), hacca giderken giyilen elbisenin yeşilini giydiğini, altında da pijama olduğunu (K36), diğer bir kişi Karaca Ahmet'in üzerinde yeşil bir örtü (K45), bazı kaynak kişiler ve onlara anlatanlardan bazıları açık kahverengi bir elbise (K1, K46), krem bir elbise (K47, K48), beyazlar içinde (K8, K49), birisi de beyaz bir önlükle (K13) olduğunu söyler.

Kaynak kişilerden biri, rüyasında Karaca Ahmet'i, üzerinde "uzun şeyi vardı" diye de tarif etmektedir (K14) Burada uzun şey diye tarif edilen temsili resimde yer alan, Karaca Ahmet Sultan'ın giydiği yelek olduğu tahmin edilmektedir. Başka bir kaynak kişi de onun, uzun yelekli (K50), türbenin içindeki yeleğin yeşilini giydiğini (K19), gri yelekli (K28,K33), deve tüyünden yapılmış hırkayla olduğunu belirtir. (K24, K29) Kaynak kişilerden bazıları; Karaca Ahmet'in aba (K27), yeşil bir aba (K2) , pantolon (K30), kahverengi bir pantolon (K51), giydiğini belirtmektedir.

Karaca Ahmet, rüyalarda genellikle sarıklı, temsili resmine benzer bir kıyafette görülmektedir. Genellikle bu kıyafet; palto, cübbe, hırka veya yelek, elbise, pantolon olmaktadır. Kıyafetler; siyah, yeşil, gri, açık kahverengi, krem gibi renklerden oluşmaktadır. Karaca Ahmet'i, yakaza halinde görenler, onun siyah pelerin ve palto giydiğini vurgulamaktadır.

c. Karaca Ahmet'in Asası ile ilgili Memoratlar

Kaynak kişilerden bazıları rüyalarında, Karaca Ahmet'in elinde asasının olduğunu da vurgular. (K8, K12) Başka bir kaynak kişi, Karaca Ahmet'in elinde bir değnek (K21), biri de baston (K28) olduğunu ifade eder.

Karaca Ahmet, rüyalarda genellikle elinde asayla görünmektedir. Karaca Ahmet'in temsili resminde de elinde asa, baston ya da değnek olarak nitelendirilebilecek bir eşya bulunmaktadır.

d. Taleplerin Olduğu Memoratlar

Karaca Ahmet Sultan'ın türbesine gelen ziyaretçiler, burada çeşitli isteklerde bulunmaktadırlar. Kaynak kişilerden birisi, kanser olduktan sonra rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine gel diyerek kendisini; kolunun, kanadının altına aldığını görür. (K36) Kaynak kişilerden birinin görüncesi hasta olduğu için kaynak kişi, çok üzülür ve Karaca Ahmet'e rüyasında, görüncesi iyileşirse kurban getireceğini söyleyerek yalvarır. Sonrasında, görüncesi iyileşir. (K33) Diğer bir kaynak kişi, rüyasında Karaca Ahmet'ten çocuklarının ve ablasının rahatsızlığı için dilek dilediğini belirtir. Karaca Ahmet: "Hiç kendini üzme." der. (K2) Kaynak kişilerden biri, hastayken rüyasında Karaca Ahmet'i görür ve onu gördükten sonra rahatlar. Bir müddet sonra bir kriz esnasında yine türbeye onu ziyarete gelir ve ziyaret sonrasında rüyasında Karaca Ahmet, kaynak kişiye bir Kur'an verir ve onda kendini bul, der. (K24)

Diğer bir kaynak kişi, zor bir doğum geçirir. Bebeği, hastanede bir müddet küvez içerisinde kalır. Bunun üzerine kaynak kişinin eşi, Karaca Ahmet, bana yardım etsin, ona koç getireceğim, der. Kaynak kişi, rüyasında Karaca Ahmet'i görür ve Karaca Ahmet'in, kendisinin kucağına, oğlunu verdiğini görür. Uyandığında hastaneden telefon gelir ve sonrasında da türbede kurbanını keser. (K10) Kaynak kişilerden biri, yakaza halinde

kanser olan teyzesini kızı için Karaca Ahmet'in, "Teyzenin kızını buraya getirin, hastamız bizim hastamız." dediğini görür. (K35)

Başka bir kaynak kişi, çocuğu olmadığı için türbeyi ziyaret eder. Rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine, "İnancını bozma, bozmazsan olur." dediğini görür. Rüyadan bir ay sonra da hamile kalır. (K30) Diğer bir kaynak kişinin bazı korkuları vardır ve rüyada Karaca Ahmet'i görür. Ona, "Arkanda ben varım, hiç üzülme." der ve bu rüya sayesinde, korkularından arınır. (K11) Başka biri Karaca Ahmet'ten oğulları için yardım ister. (K50)

Rüyalarda genellikle Karaca Ahmet'ten; çocuğunun iyileşmesi, kanser ve benzeri fiziki hasatlıklardan kurtulmak, çocuk sahibi olmak, korkuları yenme gibi maddi ve manevi istekler için taleplerde bulunmaktadır. Yakaza halindeyken de Karaca Ahmet'in fiziki bir hastalık için yardım ettiği görülmektedir.

e. Karaca Ahmet'ten Uyarılar İçeren Memoratlar

Karaca Ahmet, memoratlarda çeşitli ikazlarda bulunmaktadır. "Karaca Ahmet; diğer türbelere gidiyorsun, ama beni ziyarete gelmiyorsun" diyerek kişiyi, uyarır. O da; 'burayı hiç bilmemesine rağmen, bu rüya üzerine türbeyi ziyarete geldiğini' söyler. (K52) Türbenin çıkışında halkla ilişkiler odasının duvarıyla bitişik olan yerde, dergâhın şeyhlerinden olduğu bilinen üç derviş, bir arada yatmaktadır. Kaynak kişi, buraya her zaman kurban kesmeye geldiklerini; ama içeride yatan zatları bilmediklerini söyler. Bir gün rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine "Çocuklarımı neden ziyaret etmiyorsun?" dediğini görür. Kaynak kişi, içerideki zatların kastedildiğini düşünmektedir. (K53) Kaynak kişilerden biri, hastalığından dolayı uzun bir süre türbeye ziyarete gelemez. Bir gün rüyasında Karaca Ahmet'in "Sen, iyileşmişsin, artık gel." dediğini duyar. Onun yüzünü göremez, sadece sesini işitir. (K54) Diğer bir kaynak kişi, bir gün Karaca Ahmet'e gelmeye niyet eder; ama karasız kalır. O gece, rüyasında güvercinin yatak odasında durduğunu görür ve o zaman "Ya Karaca Ahmet hazretleri, ben geleceğim sana." der ve o anda uyanır. Karaca Ahmet'in, güvercin şeklinde kendisini çağırdığını düşünür. Sonrasında da lokmasını yaparak türbeye gelir. (K55) Diğer bir kaynak kişi rüyasında, Karaca Ahmet'in, kendisine "Neden gelip hırkamı giymiyorsun? Buraya gelip buradan dörtte değil saat yedide çıkacaksın, beni bekleyeceksin." dediğini görür. Ancak kaynak kişi, bu saati unuttur ve mekândan saat dörtte çıkar. Önemli bir fırsatı kaçırdığını düşünür. (K39)

Kaynak kişilerden birisi, uzun yıllardır buraya geldiğini ve Karaca Ahmet'i ziyaret ettiğini söylemektedir. Bir hafta sonu türbeye geldiğinde içinden "Acaba bu zat, burada yatıyor mu yatmıyor mu?" der. Türbeyi ziyaret etmeden ceme girer, lokmasını yer ve eve gider. Sonrasında rüyasında, bir kişinin yeşil bir hortumla mezarlara su verdiğini görür. Bu kişi, kim diye sorar ve şu yanıtı alır: "Ben, Karaca Ahmet'im. Bu mezarların da sahibiyim, bekçisiyim, sen bugün geldin de transit geçtin, niye beni ziyaret etmedin? Sen, gel gel. Devamlı yanıma gel." der. Bu rüyadan sonra kaynak kişi, lokmasını yaparak dergâha gelir ve Karaca Ahmet'ten af diler. (K40)

Uyarı şeklinde algılanan diğer bir memoratı, kaynak kişinin amcasının kızı yaşamaktadır. Bir gün, kaynak kişinin amcasının kızı ve arkadaşları, bir sohbet esnasında o günlerde, magazin haberlerine konu olan siyasi bir kişinin eşinin, aleyhinde konuşurlar. Kaynak kişinin amcasının kızı, o günün gecesinde, rüyasında, türbede siyasi bir kişinin

eşi ile Karaca Ahmet'in yan yana oturduğunu görür. Bu rüyadan sonra da o kişi, hakkında herhangi bir şey söylememeye karar verir. (K37) Diğer bir kaynak kişi, rüyasında; Karaca Ahmet'i, kendisini ve oğlunu lokma dağıtırken görür. Herkes, kaynak kişiden lokma isterken Karaca Ahmet, kaynak kişiyi asasıyla uyararak "Hayır, öncelikliler var, onlara vermeyeceksin, onlar haksızlıklar yaptı. Lokmayı hak edene vereceksin. Ben söyleyeceğim, sen vereceksin." der. Daha sonrasında da rüyada gördüğü yerde, bazı haksızlıkların yapıldığını ve haksızlığı yapan kişinin gittiğini öğrenir. (K8)

Başka bir kaynak kişi, bir gün türbeye girerken başını örtmek için türbenin dışında duran başörtülerden birini alır ve başörtüsünü aldığı yere bırakmayı unuttur ve eve götürür. Türbeye götürmek için yıkayıp bir kenara koyar. Bir gün rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine "Benim bir emanetim var. Niye getirmedin onu bana?" dediğini görür. (K47) Diğer bir kaynak kişi, çok eskiden, türbeyi tanımayan bir kişinin buraya gelip buradan bir seccade götürdüğünü, o akşam da Karaca Ahmet'in onu duvardan duvara vurduğunu, bu kişinin, daha sonra seccadeyi aldığı yere bıraktığını aktarmaktadır. (K56)

Rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine "Annen gıdayı seçsin. Et, balık, patlıcan vb. şeyler yemesin." dediğini belirten kaynak kişi, annesinin bu yiyecekleri yediği zaman gerçekten rahatsız olduğunu da ifade eder. (K12) Farklı bir memoratta kaynak kişi, rahatsızdır ve hastanededir. Kaynak kişinin oğlu, hastanede annesinin yoğun bakımda yatıldığı yerde beklerken uykuya dalar ve rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine, "Annenin yeri bura değil, bana getireceksin." der. Sen kimsin, diye sorduğunda; "Ben Karaca Ahmet Sultan." cevabını verir. Kaynak kişi, annesini hemen türbeye götürür ve kurbanlar keser. Sonrasında da annesinin iyileştiğini görür. (K57)

Diğer bir kaynak kişinin eşi, çocuğunun rahatsızlığı için Karaca Ahmet'e adak adar. Çocuk iyileşir; ancak adağı kesmez. Bir gün rüyasında Karaca Ahmet'in cem evinde, tespihiyle "Adağımı artık kes. Bana borçlusun." dediğini görür. (K58) Diğer bir kaynak kişi, türbeye kurban adadıktan sonra rüyasında Karaca Ahmet, kendisine ne zaman kurbanını getireceğini sorar. Kaynak kişi, "Bugün de böyle eli boş geldim; ama keseceğim." cevabını verir. Karaca Ahmet: "Şu gün gelip yirmi gün içerisinde keseceksin." der. Rüyadan sonra kurbanının keser ve kurbanı bağışlar. Ertesi gün, rüyasında, Karaca Ahmet'i tekrar görür, "Allah kabul eylesin, lokman kabul olsun, kazancın bol olsun, iki tane oğlun var, Allah sana bağışlasın." der. (K48)

Kaynak kişilerden biri, sıkıntılı olduğu bir günde, Karaca Ahmet'in kendisine, "Sabret, daha zamanı var. Bana inanmıyorsan içerdeki de benim, dışardaki de benim." dediğini ve sonra baktığında Karaca Ahmet'i içeride ve dışarıda da elinde yufka ekmeği olduğunu görür. (K4) Diğer bir kaynak kişi, bir arkadaşının kendisini çok üzdüğünü, onun içinde o arkadaşına, içinden "Seni Karaca Ahmet'e saldım." dediğini anlatır. Aynı gün, Karaca Ahmet, rüyasına girerek "Niye böyle konuşuyorsun? Söyleme böyle. Ama o, beni çok üzdü, diyorum. Biliyorum, seni üzdü; ama Allah onu cezalandıracak." der. Sonra da Karaca Ahmet'e niyaz olur, dua eder ve ondan af diler. (K46) Kaynak kişilerden birisi de rüyasında, dergâhın yemekhanesinde, bir ak sakallı dedenin kendisine, fındıklı lokum uzatarak kızım; bu, senin lokman, dediğini ifade eder. Ertesi gün hamile olduğunu öğrenir. Kaynak kişi, bebeği aldırma ister; ama kaynak kişinin eşi, kaynak kişiye, Karaca Ahmet'i rüyasında gördüğü için aldırması gerektiğini söyler. Sonrasında da dergâha gelip fındıklı lokum dağıtır. (K9)

Türbenin içerisinde ibadet ederken yakaza halinde Karaca Ahmet'in, kendisine iki eliyle yarım bardak su, uzattığını gören kaynak kişi "Ben, yarımım, tam olmamışım." diye yorum yapar. (K25) Kaynak kişilerden birine, bir tanıdığı, Karaca Ahmet'in, manevi âlemde görüldüğünü ve "Kızım, sen benim kızsımsın. Niye bana baba demiyorsun?" diye uyardığını belirtir. (K59)

Karaca Ahmet, rüyalarda genellikle kaynak kişileri; türbeye çağırma, türbede yatan dervişlerin unutulmaması, kendisinin bu türbede yatıp yatmadığı kuşkusuna düşen kişiye kendisini göstermesi, fiziki hastalıklarda yapılması gerekenler, adanan kurbanların geciktirilmemesi, sabırlı olunması, beddua edilmemesi gerektiği, türbeye ait bir eşyanın bilerek alınması ya da emanet alınıp getirilmemesi, haksızlıkların bir gün ortaya çıkacağı, insanların arkasından dedikodu yapmama gibi durumlar için uyarılmaktadır. Karaca Ahmet'i, rüyada ve yakaza halinde gören kişilere, Karaca Ahmet'in yaptığı uyarılar, farklılıklar göstermektedir.

f. Geleceğe Dair Haber ve İşaretler İçeren Memoratlar

Karaca Ahmet, memoralarda birtakım konularda geleceğe dair haber ve işaretler vermektedir. Kaynak kişinin babasının, doğan beş evladı da ölür. Bu yüzden babası, doğacak her çocuk için kurban keseceğini söyler ve o günün gecesinde, türbenin içinde uyuduğu sırada, rüyasında Karaca Ahmet'i görür. Onun, bir oğlu olacağını, ona kendisinin ismini vereceğini, asla kızmaması gerektiğini söyler. Sonrasında da gerçekten bir oğlu olur ve adını Karaca Ahmet koyar. (K60) Diğer bir kaynak kişi hamiledir. Ancak doğacak çocuğunun cinsiyetini bilmemektedir. Bir gün, Karaca Ahmet'e ziyarete gelir ve o gün, rüyasında bir top ateşin ortasında, Karaca Ahmet'in ve dayısı Âşık Daimi'nin ellerinde yüzü nurlu bir erkek çocuk olduğunu görür. Kaynak kişinin bu rüyasından bir müddet sonra, bir erkek çocuğu dünyaya gelir. (K61) Kaynak kişimiz, doğuma az bir zamana kala doğumdan korktuğu için Karaca Ahmet türbesine gelip dilek diler. O günün gecesinde, Karaca Ahmet, rüyasına girer ve şöyle der: "Sakın korkma! Doğumun çok zor olacak; ama sen kurtulacaksın, doğumdan korkma. Ben senin yanındayım, arkandayım." Bu rüyadan bir müddet sonra doğuma girer ve doğumu çok rahat geçer. (K62)

Bir teyze, torununu askere göndereceği zaman rüyasında öküz arabasıyla kurbanlar geldiğini ve Karaca Ahmet'in kendisine "O, askere doğru düzgün gidip benim yanıma gelecek." dediğini görür. Torunu, askerden sağ salim döndükten sonra gelip dergâhta kurbanını keser. (K63) Diğer bir kaynak kişi, bir gün, rüyasında dergâhta bulunan semah odasında, o zamanlar hiç tanımadığı eşinin, Karaca Ahmet silüetinde olduğunu görür. Boyu, posu Karaca Ahmet'e, yüzü de İmam Hüseyin'e benzemektedir. Karaca Ahmet, kaynak kişinin kulağına fısıldar: "Senin nasibine, onu yazdım. Bundan sonrası sana kalmış." der. (K19) Kaynak kişilerden biri, büyük depremde Karaca Ahmet'i rüyasında görür ve Karaca Ahmet'in kendisine "Korkma! Bir şey olmayacak. Allah'ın izniyle bir şey olmayacak." dediğini duyar. (K64) Diğer bir kaynak kişi, oğlu iftiraya uğrayıp cezaevine girdiği zaman Karaca Ahmet'e gelir ve o gün, evde rüya görür. Rüyasında Karaca Ahmet'in kendisine, oğlunun kurtulacağını söyler. Rüyadan bir müddet sonra da oğlu kurtulur. (K65)

Başka bir kaynak kişinin rüyasında türbe, uçurumun kenarında bir yerdedir. Uçurumun kenarına, kaynak kişinin küçük kızı gelir ve onu, buradan Karaca Ahmet ve onun

iki dervişi, ensesinden tutarak alır. Rüyadan bir müddet sonra, küçük kız, dışarıda komşunun yola attığı bir buz yoldan almaya çalışır. Bu esnada minibüs şoförü, fren yaparak durur ve küçük kıza çarpmaz. Kaynak kişi, bu olaydan sonra lokma yapıp dergâha getirir. (K38)

Hastalanan ve ameliyattan korkan bir kaynak kişi, hastane odasında, uyku ile uyanıklık arasında olduğunu, Karaca Ahmet ‘in kendisine “Korkma! Ameliyatı ben yapacağım, ben de doktorum, senin ameliyatını hiç kimseye bırakmam.” dediğini duyar. Sonrasında ameliyata alınır ve uzun sürmesi beklenen ameliyat, kısa sürede biter ve hızlı bir şekilde iyileşir. Ameliyatı yapan doktorlar, bu duruma çok şaşırırlar. (K8)

Karaca Ahmet, rüyalarda; doğacak çocuğun cinsiyetini ve adının ne olacağını, doğum yapacak kişiye telinde bulunarak doğumun rahat geçeceğini, askere giden kişinin sağ salim döneceğini, bir kişinin evleneceği kişiyi kendisine göstermesi, küçük kızın bir felaketten kurtulacağı, iftiraya uğrayan bir kişinin, suçsuzluğunun kanıtlanacağını bildirmesi gibi kişilerin geleceğe dair bazı isteklerinin olacağı hususunda kişilere, haber verip işaretler göstermektedir. Karaca Ahmet, kaynak kişilerden birisine yakaza halindeyken kendisinin ameliyatının iyi geçeceğine dair haber vermektedir.

g. Türbesiyle İlgili Memoratlar

Karaca Ahmet’in türbesi, rüyalarda çeşitli şekillerde görülmektedir. Kaynak kişilerden biri, Hızır gecesinde, rüyasında Karaca Ahmet’in sandukasının ayakucunda, ayaklarının canlı olduğunu görür ve sürünerek yanına gider, ayağına kapanıp ona niyaz olur. Allah’ın velilerinin çürümeyeceğini düşünür. (K13) Diğer bir kaynak kişi, Karaca Ahmet’in ruhaniyetinin devam ettiğine inanır ve bu yüzden bir gün, bir arkadaşıyla tartışır. O gün, gece rüyasında, Karaca Ahmet’in türbesine geldiğini ve sarığına sarıldığını ve o anda, türbesinde bir güneşin doğduğunu görür. Uyandığında türbeye gelir ve kendisine ruhaniyetinin sürdüğünü gösterdiği için Karaca Ahmet’e niyaz olur. (K66) Bir kaynak kişi de rüyasında, Karaca Ahmet Sultan’ın türbesini açtığında türbede bembeyaz bir bebek olduğunu görür. Bu rüyayı gördükten sonra komşusunun tavsiyesiyle dergâha gelip oradakilere lokma dağıtır. (K67) Dergâhın diğer bölümlerinin yapımı aşamasında bulunan biri, kaynak kişiye türbeyi açtıklarında, mübareğin bozulmadığını, tertemiz durduğunu söyler. (K68)

Diğer bir kaynak kişimiz, Karaca Ahmet’e şu şekilde seslenmiştir: “Buradaysan bana görün, kurban olduğum bana görün.” O gece, rüyasında Karaca Ahmet’in türbesine geldiğini, kabrini kürekle eştiğini ve orada ceylanlar gibi yattığını görür. Ayrıca kaynak kişiyi yıkar ve kendisine hizmet etmesi gerektiğini söyler. (K7) Kaynak kişilerden biri, rüyasında Karaca Ahmet’in türbesini, çok geniş odaların ve yeşil kapıların olduğu bir yer olarak görür. Karaca Ahmet Sultan, dervişleriyle oturmaktadır. Kaynak kişi sürünerek onun yanına gider ve sonrasında manevi olarak rahatladığını belirtir. (K37)

Kaynak kişilerden birisi de rüyasında, türbenin bir hastane olduğunu ve burada Karaca Ahmet’in hastaları tedavi ederken gördüğünü söyler. (K43) Kaynak kişilerden birisi de hastalanmadan önce rüyasında babasının öldüğünü, mezarını ve bilmediği bir mezarın da kendisine su verdiğini görür. Bu mezarın kime ait olduğunu sorduğunda babası ona, Karaca Ahmet olduğunu söyler. Bu rüyadan sonra kaynak kişi, dergâha lokma yapıp sürahi ve bardak getirmiştir. (K69)

Diğer bir kaynak kişi, rüyasında türbeye girdiğini ve Karaca Ahmet'i sandukanın önünde, onun arkasında da babasını görür. Karaca Ahmet'in elini öpmek istese de öpemez. (K3) Diğer bir kaynak kişi, evde rüyasında türbeye geldiğini ve türbede İmam Hüseyin'le semah yaptığını görür. (K70) Kaynak kişilerden biri, o zamanlarda, birkaç ay önce halasını kaybeder ve halası için çok üzülür. Rüyasında, Karaca Ahmet'e gelir ve türbenin içerisinde uyur. Sonra, Karaca Ahmet'in temsili resmi gelip kaynak kişiye "Yavrum, kuzum ne yapıyorsun, ne oldu sana?" der. Sonrasında da üzülmemesini söyler. Türbenin içinde bulunan duvardan, birdenbire bir kapı açılır, türbenin karşısında yatan üç dervişten biri olan Derviş Mehmet gelir ve ona, iki melek sayesinde halasının on dört yaşında bir genç kız olduğunu, ona siyah bir elbise giydirdiklerini görür. (K23) Diğer bir kaynak kişi, rüyasında kalabalık bir toplulukla türbeyi ziyaret ettiklerini ifade eder. Ancak burada yatan bir kişi daha vardır, o da Hacı Bektaş Veli'dir. Onlara niyaz olurken Hacı Bektaş Veli'nin kolundan bir parça kopardığını görür. Rüyadan sonra, önce Hacı Bektaş Veli, sonra da Karaca Ahmet Sultan Dergâhına lokma yapıp getirir. (K71)

Karaca Ahmet'in, türbesinin bulunduğu yerde atının mezarı da yer almaktadır. Kaynak kişilerden biri, Karaca Ahmet Sultan'ın atının mezarına, böyle şeylere pek de inamayarak, taş yaptıtır. Sonrasında sakallı, balıkçı tipli bir dedenin arkasına takıldığını görür. Amcasının kızına sesini duyurmaya çalışsa da sesi kısılır, duyuramaz. Sonrasında bu dede, yazın sıcağında sarı kazak giyen yakışıklı bir gence dönüşür. Ceme geldiğini de görür. Kendisi ve akrabalarından biri dışında onu hiç kimse göremez. Ancak buna rağmen amcasının kızı kendisine inanmaz. Karaca Ahmet ile ilgili böyle bir hatırasının olduğunu söyler. (K72) Başka bir kaynak kişi, bir gün dergâhtaki hayır yemeğinde; yaşlı, para toplayan, zavallı biri "Yazık yazık! Çocuklara kola içiriyorlar." der. Kaynak kişi, bu kişinin Karaca Ahmet olacağından şüphelenir. O gece, rüyasında o adamın, Karaca Ahmet'in türbesine girdiğini görür. O yaşlı adamın, Karaca Ahmet olduğunu anlar. (K73) Geçmişte Karaca Ahmet Sultan Dergâhında çalışan biri, türbeye girdiğinde Karaca Ahmet'in, kendisini türbenin tavanına, yukarıya kadar kaldırdığını söylemektedir. Bu yüzden iki sene türbenin içerisine korkudan girememiştir. (K74)

Karaca Ahmet'in türbesi, rüyalarda genellikle türbesine güneş doğması, türbede bembeyaz bir bebek, ceylan gibi yattığı, türbesi açıldığında kendisinin hiç bozulmadığı, âşıklar ölmez düşüncesi ve atalar kültürünün tesiriyle, Karaca Ahmet'in ruhaniyetinin gezinmesi şeklinde görülmektedir. Türbe; rüyalarda bu unsurlardan farklı olarak türbenin hastane olması ve Karaca Ahmet'in hastaları tedavi etmesi, Karaca Ahmet'in dervişleri ile oturması, kişilerin ölen yakınlarının onlara gösterilmesi, İmam Hüseyin'in, Hacı Bektaş Veli ile Karaca Ahmet'in beraber türbede olması şeklinde görülmektedir. Karaca Ahmet'in bir halk hekimi ve Alevi-Bektaşî inancında önemli bir yeri olması, rüyalara yansımaktadır. Karaca Ahmet'in türbesini, rüya şeklinde değil de gerçekte gördüğünü söyleyenler, Karaca Ahmet'in, farklı silüetlerde karşılına çıktıklarını belirtmektedirler.

SONUÇ

Karaca Ahmet Sultan memoratlarda; Karaca Ahmet'in fiziki yapısı, kıyafeti, asası, ondan taleplerin olduğu, uyarılar, geleceğe dair haber ve işaretler içeren ve türbesiyle ilgili memoratlar olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir.

Karaca Ahmet'in fiziki yapısı rüyalarda şu özelliklerle görülmektedir: Karaca Ahmet'i üç kişi top, üç kişi hafif, çoğunluk ak sakallı, sakalsız olarak nitelendirir. Çoğunluk, Karaca Ahmet'i, dergâhtaki temsili resmine tam olarak benzetirken, resmindeki halinden biraz farklı olarak gördüklerini söyleyenler de vardır. Genellikle Karaca Ahmet'in babayığit, iri yapılı olduğu belirtilirken bir seksen boyunda, orta boylu, kırk yaşında, elli-altmış yaşlarında, çok yaşlı diye de tarif edenler de olmuştur. Kaynak kişilerin çoğu onun esmer olduğunu belirtirken bazen de buğday tenli, bembeyaz olarak gördüklerini söylemektedirler. Karaca Ahmet'in boyu ve diğer fiziki özellikleri; kadınların ve erkeklerin anlattıklarında benzerlik göstermektedir. Karaca Ahmet'in fiziki yapısının, dergâhtaki resmiyle bire bir örtüştüğü görülmektedir.

Karaca Ahmet rüyalarda; çoğunlukla siyah sarıklı ve kavuklu, dergâhtaki resimdeki kıyafetinin aynısı ile gri pardösülü, siyah-gri cübbeli, renk belirtmeden cübbeli şeklinde görülmektedir. Karaca Ahmet'i yakaza halinde görenler; siyah pelerinli, siyah kaşe paltolu olduğunu ifade etmektedirler. Karaca Ahmet'in elbisesi rüyalarda; çoğunlukla siyah, bazen yeşil, açık kahverengi, krem, beyaz olarak görülmektedir. Karaca Ahmet'in kıyafetini rüyalarda ya da yakaza halinde gören kadınlar ve erkekler, onun kıyafeti hakkında benzer ifadeler kullanır. Karaca Ahmet'in kıyafeti, genelde temsili resmiyle ilişkilendirilir. Onun kıyafetlerinden cübbe ve hırka; elindeki asa ya da değnek, Alevi-Bektaşî inancının belirgin kisvelerindedir.

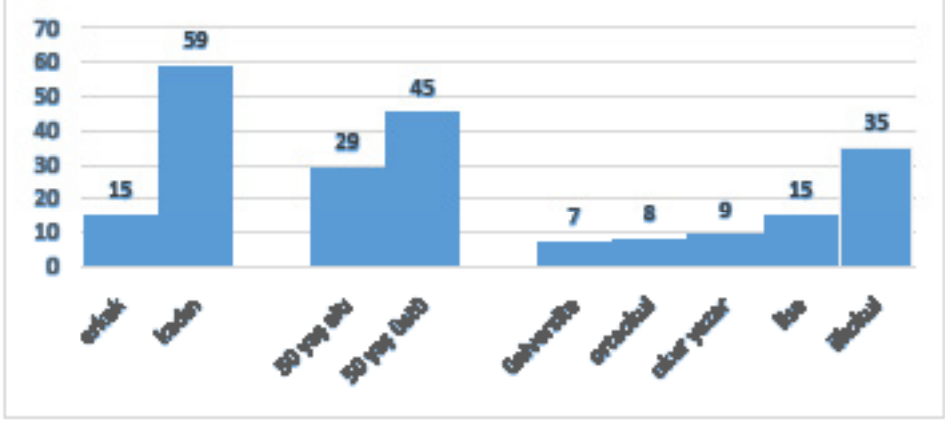
Rüyalarda; genellikle kanserden, rahatsızlıklardan kurtulmak, korkulardan arınmak, yeni doğan bebeğinin iyileşmesi, çocuğunun olması için Karaca Ahmet'ten yardım istenmektedir. Yakaza halinde Karaca Ahmet'i gören kişi, onun, kanser olan teyzesinin kızına yardım edeceğini görür. Kadınlar ve erkekler genellikle, Karaca Ahmet'ten benzer taleplerde bulunurlar. Kaynak kişilerin geneli, isteklerinden önce veya sonra, kurban adayıp özellikle dilekleri olduktan sonra adanan kurbanı kestiklerini ifade ederler.

Karaca Ahmet'ten uyarı içerikli memoratlarda; kişilerin çoğunlukla türbeye çağrıldığı, türbeyle aynı yerde bulunan dervişlerin ziyaret edilmesi gerektiği, hadiselerle sabredilmesi, haklı da olsa beddua edilmemesi, insanların arkasından konuşulmaması, bilerek ya da bilmeyerek aldıkları eşyaları yerine bırakmaları, hastaların iyileşmesi, adadıkları kurbanı geciktirmemeleri gerektiği gibi tavsiyeler içermektedir. Ayrıca türbede yatanın gerçekten Karaca Ahmet olup olmadığı konusunda şüpheye düşenlerin ve haksızlık yapanların cezasız kalmayacağı şeklinde uyarılar görülmektedir. Rüyalarda kadınların, erkeklerden daha fazla uyarıldıkları görülmektedir.

Karaca Ahmet, rüyalarda geleceğe dair haber ve işaretler vermektedir. Çoğunlukla doğacak çocuğun doğumu, cinsiyeti, adı, askere gidenlerin sağ salim döneceği, evleneceği kişi, kızının ve oğlunun bir felaketten, bir iftiradan kurtulacağı, depremde hiçbir şey olmayacağı gibi hususlarda haber ve işaretler verildiğini görür. Karaca Ahmet'i yakaza halindeyken gören kişiye; Karaca Ahmet, ameliyatının iyi geçeceğini, söyler.

Karaca Ahmet'in türbesi, rüyalarda çeşitli şekillerde görülmektedir. Çoğunlukla Karaca Ahmet'in ruhaniyetinin devam ettiğini, türbenin hastane gibi olduğunu ve hastaları tedavi ettiğini, türbede ölen yakınlarını, babasını, Hz. Hüseyin'i, Hacı Bektaş Veli ile Karaca Ahmet'i beraber gördüğünü ifade etmektedir. Gerçekte, türbede Karaca Ahmet'i gördüğünü söyleyenler; onun dede, yakışıklı bir genç, yaşlı bir amca silüetlerinde karşlarına çıktığını belirtirler.

Çalışmamızda memoratlar, yetmiş dört kişiden derlenmiştir. Bu kişilerin; cinsiyet, yaş, eğitim durumu aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Grafik 1: Kaynak kişilerin cinsiyet, yaş ve eğitim durumları

Kadınlar erkeklere göre daha çok türbeyi ziyaret ettikleri gözlenmiş kadınlardan daha fazla memorat derlenmiştir. Bu durum; kadının erkeğe göre inanç unsurlarına ve türbelere duyduğu hassasiyeti göstermektedir. Yaşlı ve genellikle ilköğretim mezunu olan kişilerin yaşadıkları deneyimleri heyecanla anlattıkları ve anlatılanları aynı hassasiyetle dinledikleri gözlemlenmiştir. Daha genç yaşlarda olan ve okuma yazma oranı yüksek kişilerde memoratların aynı inanç ve ilgiyi sağlamadığı görülmüştür.

Karaca Ahmet Sultan'ı anlatan memoratlar; daha çok sıkıntılı zamanlarda, türbe, ev, hastane gibi ortamlarda; genellikle rüya, uyku ile uyanıklık arasında kurulan iletişim kanallarıyla görülmektedir. Bu iletişimden sonra kişilerin psikolojik olarak rahatlamaları, yanlış davranışlarından uzaklaşmaları memoratların tespit ettiğimiz en önemli işlevlerindedir.

Kaynak kişiler, yaşadıkları memoratlardan sonra Aleviliğe olan inançlarının pekiştirdiğini ve güçlendiğini, yapılan cemlere katılma, Alevî inancını daha iyi öğrenme ve inancı yaşama isteğinin, Karaca Ahmet'e duyulan sevginin, dergâha gelişlerinin arttığını ifade etmişlerdir. Bu anlamda memortalarda yaygın işlevlerinden olan değerlerin ve kültürel unsurların meşruiyet kazanması, geliştirilip güçlenmesi sonuçları tespit edilmiştir. Karaca Ahmet ile ilgili memoratların; kaynak kişiler tarafından daha çok ev, dergâh gibi ortamlarda yakın akrabalarına, tanıdıklarına anlattıkları ve anlatılanların dinleyenleri, olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Karaca Ahmet'i rüya ya da diğer iletişim yollarıyla gören kişilerin, Alevî inancında insanı merkeze alan ve çok önemli olan; haksızlık yapmama, dürüst olma, insanların arkasından kötü bir şekilde konuşmama, beddua etmeme, sabırlı olma, paylaşımı öğrenme gibi sosyal ve kişisel değerleri geliştirerek güçlendirdiği tespit edilmiştir. Bu yönleriyle memoratlar kurumsal aidiyetle birlikte ilgili grup üyelerine aksiyon kazandırmış, inancın yaygınlaşmasına katkı sağlamıştır.

Memoratlar, aynı inanç paydasında buluşan insanlar arasında eğitsel bir iletişim aracı, toplumsal bilinçaltını ve inançsal algıyı gösteren metinlerdir. Türk sosyokültürel

hayatı içerisinde, Karaca Ahmet gibi kutsiyet atfedilen önemli bir zatın, atalar ve veli kültürünün de tesiriyle Alevi inanç ortamında, sözel bir kültür aktarım aracı olan memoralarla belleklerde canlılığını koruduğu ve geleceğe bu yolla taşındığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Bayat, Fuzuli, (2012), *Türk Mitolojik Sistemi-2 (Kutsal Dışı Mitolojik Ana, Umay Paradigmasında İlkel Mitolojik Kategoriler İyeler ve Demonoloji)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Boyras, Şeref, (2008), “Sözlü Anlatıların Sürekliliği Üzerine Düşünceler”, *Folklor ve Edebiyat*, S. 54, Y. s. 105-118.
- Çobanoğlu, Özkul, (2003), *Türk Halk Kültüründe Memoralatlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çobanoğlu, Özkul, (2005), *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Dağlı, Yücel ve Seyit Ali Kahraman.(2005), *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*. 2.cilt-1.kitap, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Degh, Linda, (2003), “Halk Anlatısı”, Çev. Zerrin Karagülle, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar, Geleneksel Yayınları, Ankara, s. 91-127.
- Harris, Jason March, (2008), *Folklore and the Fantastic in Nineteenth-Century British Fiction*, Ashgate Publishing Limited, Hampshire, England.
- Kvideland, R. Ve H.K.Sehmsdorf (1991), *Scandinavian Folk Belief and Legend*, Oslo: Norwegian University Press, Norway.
- Ocak, Ahmet Yaşar. (2010), *Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Menâkıbnâmeler (Metodolojik Bir Yaklaşım)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Pehlivan, Gürol, (2009), “Dini Şahsiyetler Hakkında Oluşan Anlatılar”, *Milli Folklor*, S. 83, Yıl 21, s. 88-96.
- Pehlivan, Gürol, (2012), *Manisa Şehrinde Evliya Kültü*, Tibyan Yayıncılık, İzmir.
- Şahin, Haşim, (2001), “Karaca Ahmet Maddesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 24.cilt İstanbul, s.374-375

KAYNAK KİŞİLER

- K1: Ali Adil Atalay, 1934, Erzincan, Yayıncı, İlkokul, 15. 07. 2013, K2: Halil Balaban, 1947, Bayburt, Emekli, İlkokul, 18. 01. 2014, K3: Zeynel Uğurlu, 1956, Erzincan, Emekli, İlkokul, 19. 01.2013, K4: Nazire Hasbek, 1957, Erzincan, Ev Hanımı, İlkokul, 13. 06. 2014, K5: Ayten Polat, 1969, Sivas, Ev Hanımı, İlkokul, 12. 01. 2013, K6: Zehra Fakir, 1968, Sivas, Serbest Meslek, Üniversite, 02. 05. 2014, K7: Fadime Sarıdikmen, 1965, Sivas, Ev Hanımı, İlkokul, 09. 05. 2013, K8: Zeliha Göylüler, 1964, Kars, Ev Hanımı, Ortaokul, 15. 12. 2013, K9: Nazel Sarar, 1970, Sivas, Çay Personeli, Ortaokul, 18. 01. 2014, K10: Nurgül Karaman Çoban, 1973, Samsun, Ev Hanımı, Lise, 26. 12. 2013, K11: Cebrail Kocaman, 1986, Elazığ, Mobilyacı, Lise, 11. 04. 2014, K12: Nimet Özyürek, 1972, Tokat, Ev Hanımı, Lise, 21. 03. 2014, K13: Çavuş Akgüneş, 1959, Bayburt, Serbest Meslek, İlkokul, 24. 02. 2014, K14: Gül Yıldırım, 1933, Elazığ, Ev Hanımı, Ortaokul, 25. 07. 2013, K15: Fahriye Kutar, 1961, Adıyaman, Emekli, İlkokul, 25. 07. 2013, K16: Filiz Hanım (Soyadını vermek istemedi), 1981, Sivas, Memur, Üniversite, 17. 08. 2013, K17: Sakine Aslan, 1956, Tokat, Ev hanımı, Okuryazar, 07. 09. 2013, K18: Güzel Kartal, 1953, Sivas, Ev hanımı, Okuryazar, 22. 08. 2013, K19: Sevil Bağrıyanık, 1981, Doktor danışmanı, İlkokul, Tokat, 15. 12. 2013, K20: Faruk Kesen, 1950, İstanbul, Serbest Meslek, Ortaokul, 26. 12. 2013, K21: Fethiye Özdemir, 1939, Ev

hanımı, Kayseri, Okuryazar, 22. 12. 2013 ,K22: Nuray Polat, 1978, Erzincan, Ev hanımı, İlkokul, 07. 12. 2013, K23: Sakine Yıldırım, 1969, Adıyaman, Modelist, Lise, 02. 03. 2014, K24: Deniz Demir, (Erkek) 1978, Tunceli, Serbest Meslek, Üniversite, 08. 05.2014, K25: Makbule Karaman, 1966, Erzincan, Hemşire, Üniversite, 01.06. 2014, K26: Feray Ersözlü, 1954, Kıbrıs, Doktor, Üniversite, 23. 06. 2014, K27: Zeynep Yılmaz, 1979, Adıyaman, Ev Hanımı, İlkokul, 01. 06. 2014, K28: Sakine Akbaba, 1954 Erzincan, Ev hanımı, İlkokul, 03. 11. 2014, K29: Demet Kaya, 1992, Sivas, Üniversite Öğrencisi, Lise, 23. 06. 2014, K30: Zarife Şahin, 1986, Adıyaman, Ev Hanımı, İlkokul, 24. 02. 2014, K31: Celal Çelik, (Dede), 1952, Sivas, Emekli, Lise, 20. 07. 2013, K32: Zeynep Kara, 1960, Adıyaman, Ev hanımı, İlkokul, 21. 03. 2014, K33: Senem Temiz, 1934, Malatya, Ev hanımı, Okuryazar, 22. 12. 2013, K34: Bağdagül Kalender, 1980, Amasya, Ev hanımı, Lise, 21. 12. 2013, K35: Şerife Turan, 1960, Kastamonu, Temizlik Elemanı, İlkokul, 22. 08. 2013, K36: Hatice Akpınar, 1960, İstanbul, Ev hanımı, Ortaokul, 24.11.2013, K37: Fehmiye Uysal, 1955, Amasya, Ev hanımı, Okuryazar, 17. 08. 2013, K38: Nazlı Koç, 1969, Sivas, Ev hanımı, İlkokul, 01. 06. 2014, K39: Aynur Karataş, 1960, Sivas, Ev hanım, İlkokul, 09. 01. 2014, K40: Sultan Beyzadeoğulları, 1960, Tunceli, Emekli, Lise, 16.11.2013, K41: Melek Gündoğdu, 1949, Tunceli, Ev hanımı, Okuryazar, 02.03. 2014, K42: Hakan Bal, 1973, Muş, İnsan Kaynakları, Üniversite, 05. 06. 2014, K43: Satı Özmeral, 1953, Malatya-Arguvan, Ev hanımı, İlkokul, 21. 11. 2013, K44: Zeynel Baran, 1954, Tokat, Emekli memur, Lise, 09. 03. 2014, K45: Yurdağül Can, 1981, Balıkesir, Ev Hanımı, Ortaokul, 09. 01. 2014, K46: Leyla Değirmenci, 1959, Erzurum Ev Hanımı, Lise, 18. 01. 2014, K47: Zeynep Polat, 1956, Erzincan, Ev Hanımı, İlkokul, 23. 02. 2014, K48: Hüsniye Gökçek, 1946, Malatya, Ev Hanımı, İlkokul, 23. 02.2014, K49: Zekine Gedik, 1956, Malatya, Ev hanımı, İlkokul, 22. 08. 2013, K50: Ayten Şahinler, 1957, Sivas, Ev hanımı, Ortaokul, 09. 01. 2014, K51: Hatice Girgin, 1954, Erzincan, Emekli, İlkokul, 25. 07. 2013, K52: Çiçek Taşkıran, 1974, Tunceli, Halkla ilişkiler, Üniversite, 06. 10. 2013, K53: Burcu Yıldırım, 1986, Erzincan, Makyöz, İlkokul, 01. 12. 2013, K54: İlyas Eser, 1951, Elazığ, Emekli Aşçı, İlkokul, 23. 02. 2014, K55: Altun Kartal, 1950, Erzincan, Ev Hanımı, İlkokul, 21. 11. 2013, K56: Yavuz Tekin, 1968, Erzincan, Serbest Meslek, İlkokul, 22. 12. 2013, K57: Hayriye Balıcalı, 1957, Erzincan, Emekli, Lise, 08. 11. 2013, K58: Kemal İşler, 1982, Hatay, Serbest Meslek, İlkokul, 23. 11. 2013, K59: Havva Külüng, 1984, Rize, Üniversite Öğrencisi, Lise, 01. 12. 2013, K60: Selda Hanım (soyadını vermek istemedi), 1983, Sivas, Üniversite Öğrencisi, Lise, 20. 07. 2013, K61: Havva Ceylan, 1955, Erzincan, Ev hanımı, Lise, 23. 02. 2014, K62: Nilgün Yılmaz, 1970, Bingöl, Dadı, İlkokul, 16.11.2013, K63: Esmagül Aydın, 1942, Tokat, Ev hanımı, Okuryazar, 21. 11. 2013, K64: Elmas Hanım (Soyadını vermek istemedi.), 1958, Amasya, Ev Hanımı, Okuryazar, 24.11. 2013, K65: Cemile Yetkin, 1945, Tunceli, Ev hanımı, İlkokul, 02. 03. 2014, K66: İbrahim Bağrıyanık (Dede), 1947, Erzincan, Emekli Ayakkabı Ustası, İlkokul, 14.07. 2013, K67: Selver Kılıç, 1968 doğumlu, Kahramanmaraş, Ev hanımı, Ortaokul, 10. 10. 2013, K68: Nebahat Sağun, 1955, Erzincan, Ev hanımı, Okuryazar, 14. 12. 2013, K69: Saray Yeşilyurt, 1958, Erzincan, Ev hanımı, İlkokul, 16.11.2013, K70: Cemile Yetkin, 1945, Tunceli, Ev hanımı, İlkokul, 02. 03. 2014, K71: Nurdane Çakık, 1972, Sivas, Esnaf, İlkokul, 02. 05. 2014, K72: Şenay Kıyık, 1973, Malatya, Güvenlik Sektörü, Lise, 24.11.2013, K73: Gülbahar Küçük, 1960, Erzurum, Çaycı, İlkokul, 25. 04. 2014, K74: Bektaş Akkaya, 1947, Erzurum, Dede, İlkokul, 16. 11. 2013

Özet

Memoratlara Göre Karaca Ahmet Sultan

Sözlü kültür içerisinde yer alan memoratların kişisel ve toplumsal hayatı etkileyen birçok işlevleri bulunmaktadır. İnsanların uyarılması, yanlış şeyler yapmalarının önlenmesi, doğru yola yönlendirilmesi, psikolojik yönden rahatlatma, sosyal hayatı düzenleme, inançları ve değerleri pekiştirme, bu inanç ve değerleri gelecek nesillere aktarma gibi birçok fonksiyonları bulunmaktadır. Memoratlar, aynı inanç paydasında buluşan insanlar arasında eğitsel bir iletişim aracı, toplumsal bilinçaltını ve inançsal algıyı dışı vuran metinlerdir. Memoratlar, bazen dini şahıslarla rüya veya yakaza gibi yollarla kurulan iletişim şekilleriyle gerçekleşmektedir. Çalışmamızda bu bağlamda Anadolu'nun ve Rumeli'nin farklı coğrafyalarında yaşamış, Afyonkarahisar, Ankara, Aydın, Bursa, Bolu, Denizli, Isparta, İstanbul, Kütahya, Makedonya, Manisa, Sakarya, Uşak gibi birçok yerde adına makam ve türbe kurulmuş, birçok keramet göstermiş, özellikle de devrinin halk hekimi olmasıyla tanınan ulu bir Alevi ereni olan Karaca Ahmet'in şahsı etrafında yaşanmış memoratlar incelenmiştir. İstanbul-Üsküdar Karaca Ahmet Sultan Dergâhında, Karaca Ahmet Sultan'ı ziyarete gelenlerle, alan çalışması yapılarak mülakat yöntemiyle, sözlü kültür ortamında derlediğimiz memoratlar, Karaca Ahmet'in fiziki yapısı, kıyafeti, asası, ondan beklentiler, talepler, uyarılar, geleceğe dair haber ve işaretler, onun türbesiyle ilgili memoratlar olmak üzere yedi başlık altında incelenmiştir. Çalışmamızda, yetmiş dört kişiden derlenmiş memorat metinleri özetlenmiş haliyle yer almıştır. Karaca Ahmet hakkındaki oluşan memoratlarda, onun kişilerin dünyasında nasıl oluştuğuna, kişileri nasıl etkilediğine dikkat çekilmiş, memoratların Alevi inancı içerisindeki yeri ile bu inancın değerlerine katkısı bağlamında işlevlerine dair tespit ve yorumlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karaca Ahmet Sultan, Memorat, Alevilik, Halkbilimi.

Abstract

Karaca Ahmet Sultan According Memorates

Memorates are one of the concepts contained in oral culture. There are important functions that affect personal and social life of memorates. There are many functions that regulate social life as to be transferred to the next generation of the values like prevention of people from doing the wrong things, stimulation, relief from psychological aspect, directing to the right path, organization of social life, reinforcement of the beliefs and values. Memorates, are educational communication tool between people of the same faith denominator invention and also are texts showing the social subconscious and spiritual perception. Memorates are sometimes took place with the communication forms which is constituted with a religious person by the way of a dream or yakaza (a situation of being between sleeping and awakening). In our study, memorates had been examined that occur around the Karaca Ahmet who

is known as a saint of Alewi and folk doctor of his period that shows a lot of miracle and it's been constructed lots of shrines and ranks for him in Afyonkarahisar, Ankara, Aydın, Bursa, Bolu, Denizli, Isparta, İstanbul, Kütahya, Makedonya, Manisa, Sakarya, Uşak and that lived in different geographies of Anatolia and Rumelia.

Memorates are done with the visitors who are coming for Karaca Ahmet Sultan that we compiled in oral culture medium with interview method done by field study in İstanbul-Üsküdar Karaca Ahmet Sultan Islamic monastery Memorates were examined under seven heading related with physical structure, clothes and scepter of Karaca Ahmet, expectations from him, requests, his warnings, signs and news to the future from him and his tomb. In our study, memorates texts compiled from seventy-four people took part in summarized form. In memorates that formed on about Karaca Ahmet, how he consists in the world of his people, how it affects people of attention, it's been made determination and comment that the place of memorates in Alewi belief and contributions to these belief values in this review.

Keywords: Karaca Ahmet Sultan, Memorate, Alevism, Folklore.